

Opinie rodziców uczniów na temat nauczycieli¹

Szukając opinii różnych osób i grup społecznych na temat polskich nauczycieli, nie sposób pominąć opinii rodziców uczniów. Oni bowiem są, poza uczniami i nauczycielami, głównymi aktorami środowiska szkolnego. Jak pokazują badania, najczęściej kontakty z nauczycielami utrzymują rodzice dzieci młodszych - tych ze szkół podstawowych, natomiast od początku gimnazjum odsetek rodziców będących w kontakcie ze szkołą radykalnie spada (Czapiński, 2009).

Opinie rodziców najmłodszych uczniów o nauczycielach uczących ich dzieci pozwala poznać badanie 6- i 7-latków na starcie szkolnym realizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych. W badaniu wykorzystano ze skal do oceny poziomu zadowolenia rodziców z różnych aspektów funkcjonowania placówki, które zostały zaczerpnięte i zaadaptowane na potrzeby badania z narzędzi opracowanych przez A.I. Brzezińską i współpracowników (Brzezińska, Kaliszewska, Matejczuk i Urbańska, 2010). Jedną ze skal dotyczyła oceny poziomu zadowolenia rodziców z kontaktów z wychowawcą dziecka (tabela 1). W celu dokonania bardziej szczegółowego opisu opinii rodziców na temat nauczyciela – wychowawcy, skorzystamy dodatkowo z poszczególnych pozycji skali, traktując je na początku jako źródło informacji o szczegółowych wymiarach zadowolenia rodziców z kontaktów z nauczycielem. Następnie opiszemy wyniki na skali wśród rodziców dzieci z różnych grup edukacyjnych.

¹ Tekst pochodzi z rozdziału Raportu o Stanie Edukacji 2013: Malinowska, K., Smak, M., Walczak, D., Wichrowski, A. (2014). Wizerunek nauczycieli. W: IBE(2014). *Raport o Stanie Edukacji 2013. Liczą się nauczyciele*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Tabela. 1. Wyniki rodziców w poszczególnych pozycjach skali zadowolenia z kontaktów z wychowawcą dziecka.

Ocena wychowawcy dziecka w kwestiach takich jak:	bardzo wysoko	raczej wysoko	raczej nisko	bardzo nisko	trudno powiedzieć
codzienna dostępność – możliwość codziennego porozmawiania, zapytania o coś, poradzenia się?	63%	30%	5%	2%	0%
dostępność w sytuacjach nagłych, nietypowych – możliwość kontaktu telefonicznego, mailowego, przyjscia poza ustalonymi godzinami?	58%	32%	6%	2%	2%
gotowość do wychodzenia naprzeciw potrzebom rodziców – itp. proponowanie różnych działań, zachęcanie, ułatwianie kontaktów ze specjalistami, gdy jest taka potrzeba?	55%	36%	5%	2%	2%
gotowość do wyjścia naprzeciw inicjatywie rodziców i do akceptacji ich pomysłów, itp.: gdy rodzice sami przedstawiają jakies propozycje lub zgłaszają problem?	52%	38%	6%	2%	2%
pomoc rodzicom w rozwiązywaniu trudnych albo nietypowych sytuacji – itp. w przypadku choroby dziecka, trudności w adaptacji do placówki, trudności wychowawczych w domu?	49%	37%	6%	1%	7%
informowanie rodziców o codziennym zachowaniu dziecka – o tym, co było POZYTYWNE w ciągu dnia / tygodnia?	52%	36%	8%	2%	2%
informowanie rodziców o codziennym zachowaniu dziecka – o tym, co było NEGATYWNE w ciągu dnia / tygodnia?	53%	37%	6%	2%	2%
informowanie rodziców o postępach dziecka w ciągu tygodnia / miesiąca / semestru?	53%	39%	6%	1%	1%
przekazywanie rodzicom efektów twórczości dziecka (prace, nagranie wideo albo zdjęcia)?	50%	37%	8%	3%	2%
pomaganie dzieciom w codziennych typowych sytuacjach –w szatni, przy jedzeniu, w czasie zajęć, podczas zajęć poza budynkiem?	46%	40%	7%	2%	5%
pomaganie dzieciom w sytuacjach nietypowych, trudnych – itp. konfliktu w grupie, złego samopoczucia, silnego zdenerwowania się dziecka?	51%	38%	6%	2%	4%
inicjatywa w poszukiwaniu różnorodnych form kontaktu i współpracy z rodzicami?	45%	42%	8%	2%	3%
wskazywanie rodzicom różnych form wspierania rozwoju dziecka w domu?	44%	40%	10%	3%	3%
dostarczanie materiałów umożliwiających rodzicom stymulowanie rozwoju dziecka w domu lub wskazywanie, jak mogą je uzyskać – itp. podanie adresów stron internetowych?	38%	36%	15%	5%	6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania 6 – 7-latków na stracie szkolnym

Rodzice dzieci na starcie szkolnym w większości wysoko oceniali wychowawcę klasy w różnych aspektach jego współpracy zarówno z rodzicami, jak i opieki nad dziećmi. Były jednak takie obszary, które ocenili nieco gorzej i należały do nich: dostarczanie materiałów umożliwiających rodzicom stymulowanie rozwoju dziecka w domu lub wskazywanie, jak mogą je uzyskać – ponad 1/5 rodziców oceniła nisko wychowawcę ich dziecka w tym zakresie, czy wskazywanie rodzicom różnych form wspierania rozwoju dziecka w domu – 13% rodziców zadeklarowało niską ocenę nauczyciela w wymienionym obszarze. Z kolei aż 93% oceniła wysoko możliwość codziennego porozmawiania z wychowawcą.

Z kolei w wynikach rodziców na skali zadowolenia z kontaktów z wychowawcą zaobserwowano istotne różnice pomiędzy rodzicami dzieci z różnych grup edukacyjnych, ale siła tego efektu była niewielka (Kaczan, Rycielski, 2014). Przynależność dziecka do którejś z grup edukacyjnych tłumaczyła zaledwie 0,9% zróżnicowania w zakresie wyników na tej skali.

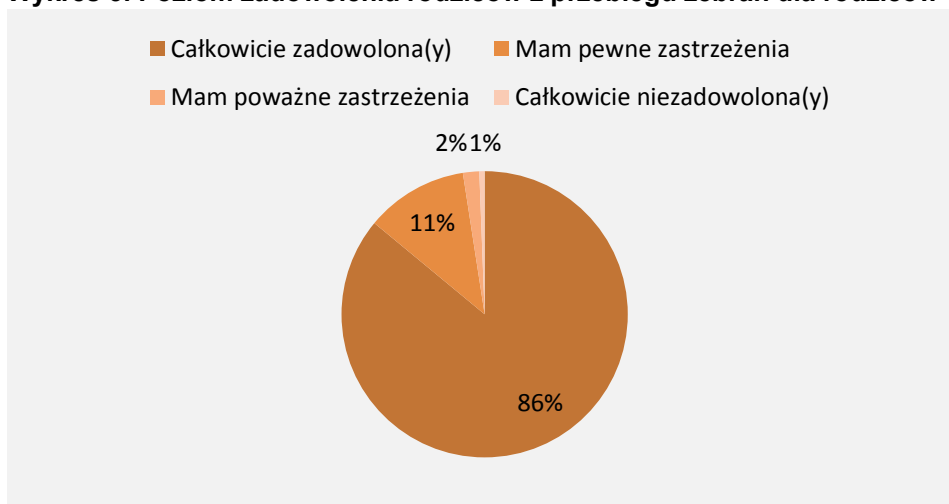
Przeprowadzona analiza wykazała, że istotnie różnią się od siebie na tej skali rodzice dzieci 7-letnich z klasy pierwszej, którzy byli najmniej zadowoleni, od rodziców dzieci 6-letnich uczęszczających zarówno do szkoły jak i do zerówek w szkole i przedszkolu (Kaczan, Rycielski, 2014).

Rodziców zapytano również o to, z czego są najbardziej zadowoleni, a z czego niezadowoleni w kontakcie z wychowawcą. Respondenci mogli podać więcej niż jeden obszar czy cechę nauczyciela, a pytanie miało charakter otwarty. Następnie wypowiedzi rodziców zostały zakodowane w 5 głównych kategoriach: jakość kontaktów, podejście do dzieci, cechy wychowawcy, kompetencje i zdolności organizacyjne. Osoby badane w większości odpowiedziały, że nie ma żadnych obszarów w ich kontaktach z wychowawcą, z których byliby niezadowoleni. Z kolei znacznie chętniej udzielali odpowiedzi na pytanie o powody zadowolenia z kontaktów. Najczęściej wskazywanym powodem zadowolenia była jakość kontaktów z wychowawcą (odpowiedzi zakodowane tą kategorią sformułowało 63% ogółu osób badanych). Respondenci ci wskazywali na dostępność nauczyciela dla rodziców, uczynność, chęć udzielania pomocy, rad i wsparcia rodzicom, otwartość i kontaktowość, branie pod uwagę opinii i pomysłów rodziców oraz informowanie na bieżąco o postępach dziecka i problemach. Co ciekawe, jakość kontaktów była również wskazywana przez osoby niezadowolone – brak satysfakcji z tej kategorii relacji z nauczycielem zadeklarowało 8% osób badanych, narzekających na to, że nauczyciel nie jest dostępny dla rodziców, nie jest kontaktowy, nie informuje na bieżąco o postępach i problemach dzieci, nie bierze pod uwagę opinii i propozycji rodziców, nie chce udzielać pomocy w przypadku problemów lub że kontakt telefoniczny z nim jest utrudniony, podobnie jak kontakt e-mailowego czy przez dziennik elektroniczny. Drugim szczególnie ważnym obszarem decydującym o tym, czy dany rodzic wyrażał zadowolenie, czy też nie z kontaktów z wychowawcą okazało się podejście do dzieci. Wśród rodziców deklarujących, że właśnie podejście do ich dziecka jest tym, z czego w kontaktach z wychowawcą są najbardziej zadowoleni (36%) pojawiały się odpowiedzi, że nauczyciel jest zaangażowany, opiekuje się dziećmi, jest wyrozumiały zarówno wobec dzieci, jak i rodziców, dba o dyscyplinę – panuje nad dziećmi, dba o rozwój zainteresowań dzieci. Rodzice wyrażający niezadowolenie w obszarze podejścia do dzieci (9% takich odpowiedzi) mieli dokładnie odwrotne zarzuty wobec wychowawcy ich dziecka (nie jest zaangażowany itd.).

Zdecydowana większość rodziców dzieci na starcie szkolnym jest zadowolona z częstotliwości kontaktów z wychowawcą (93%). Dla 6% rodziców obecne kontakty z nauczycielem są zbyt rzadkie.

W badaniu 6 i 7-latków zebrano również dane dotyczące opinii rodziców na temat przebiegu zebrań z rodzicami. Okazało się, że większość rodziców dzieci na starcie szkolnym jest całkowicie zadowolona z przebiegu tych zebrań (wykres 3). U 2% rodziców przebieg zebrań budzi poważne zastrzeżenia, a 1% rodziców to osoby całkowicie niezadowolone z tego, jak tego typu spotkania w szkole ich dziecka.

Wykres 3. Poziom zadowolenia rodziców z przebiegu zebrań dla rodziców

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania 6 – 7-latków na starcie szkolnym

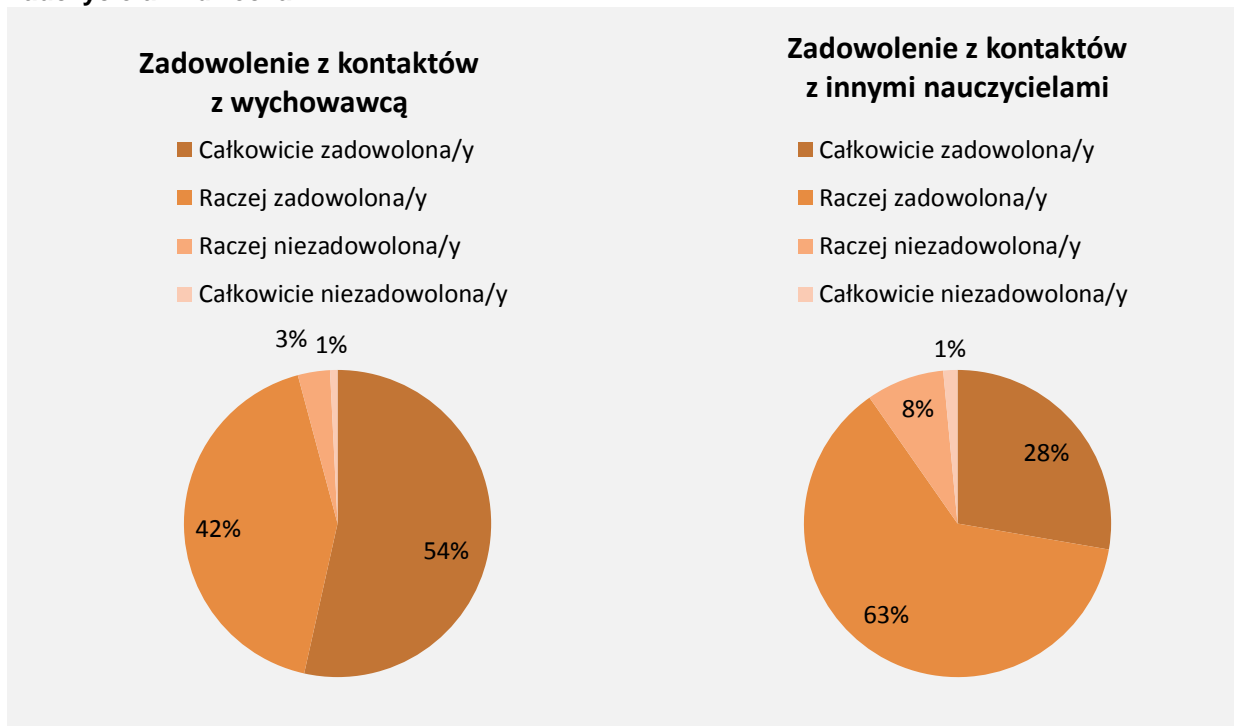
Rodzice proszeni byli również o ocenę atmosfery, klimatu i możliwości wypowiedzania się na różne tematy podczas rozmów z wychowawcą ich dziecka. Zdecydowana większość respondentów (87%) zadeklarowała, że klimat ich rozmów z nauczycielem najlepiej oddaje stwierdzenie: *Ja i wychowawca jesteśmy równoprawnymi partnerami w rozmowie i każdy ma możliwość wypowiedzenia swoich poglądów, oczekiwań, propozycji*. Część rodziców wskazała odpowiedź: *To głównie wychowawca mówi, a ja słucham, co dokładnie odpowiada moim oczekiwaniom* (8%). Nieco ponad 3% rodziców wyraziło niezadowolenie z klimatu rozmów, zaznaczając odpowiedź: *To głównie wychowawca mówi, a ja słucham, co nie odpowiada moim oczekiwaniom i brakuje mi możliwości wypowiedzenia swoich poglądów, oczekiwań, propozycji*. W sumie niecałe 2% rodziców zadeklarowało, że podczas rozmów z wychowawcą to oni głównie się wypowiadają, a nauczyciel słucha i dla połowy z tych respondentów taka sytuacja nie jest komfortowa, a dla kolejnej połowy dokładnie odpowiada ich oczekiwaniom.

Z kolei w badaniu dotyczącym analizy struktury interakcji w sytuacji rozmowy nauczycieli z rodzicami o problemach szkolnych uczniów uczących się w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach ogólnokształcących (Konieczna, 2009), okazało się, że jeśli chodzi o warstwę merytoryczną rozmów to większość, prawie 80% tematów podejmuje nauczyciel, co sugeruje istnienie wyraźnego podziału w układzie interakcyjnym: to nauczycielowi przypisana jest rola kierującego interakcją, wyznaczania, jakie kwestie są przedmiotem rozmowy. Nie można więc uznać takiego układu za w pełni partnerski.

O kontakty z nauczycielami pytano także rodziców uczniów z V klasy szkoły podstawowej w *Badaniu Szkolnych Uwarunkowań Efektywności Kształcenia* realizowanym przez Instytut Badań Edukacyjnych. Okazało się, że rodzice starszych uczniów szkół podstawowych, podobnie jak rodzice 6 i 7-latków są

zadowolonych z kontaktów z wychowawcą klasy – 96% z nich jest raczej lub całkowicie zadowolonych (Wykres 4). Nieco mniejszy odsetek rodziców zadeklarował zadowolenie z kontaktów z pozostałymi nauczycielami dziecka.

Wykres 4. Poziom zadowolenia rodziców uczniów z kontaktów z wychowawcą klasy i z innymi nauczycielami dziecka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania szkolnych uwarunkowań efektywności kształcenia

Nauczyciel i rodzic, zgodnie z literą prawa oświatowego, powinni być partnerami, mającymi prawa i obowiązki, a podstawą ich współpracy musi być wzajemne zaufanie, akceptacja i rzetelna informacja. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Z dnia 9 października 2009 r.) wprowadza wymogi państwa wobec szkół i placówek i zawiera wymaganie podlegające ewaluacji: „Rodzice są partnerami szkoły/przedszkola. Szkoła/przedszkole pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy. Szkoła/przedszkole wspiera rodziców w wychowaniu dzieci. Rodzice współdecydują w sprawach szkoły/przedszkola i uczestniczą w podejmowanych działaniach.” Warto w tym miejscu zauważyć, że od momentu wprowadzenia rozporządzenia w życie, dane pochodzące z ewaluacji zewnętrznej szkół poddawane są różnym analizom. Jakub Kołodziejczyk (2011) opisuje na przykład wyniki ewaluacji zewnętrznej prowadzonej między listopadem 2009 a czerwcem 2010 na próbie 47 szkół na wszystkich etapach edukacyjnych². Analiza pokazała między innymi, że jest rozbieżność między opiniami dyrektorów i nauczycieli a opiniami rodziców na temat uczestnictwa rodziców w podejmowaniu decyzji w szkole. 100% dyrektorów i 95% nauczycieli uznało, że rodzice uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących życia szkoły, tymczasem odsetek rodziców wyrażających taką samą opinię wyniósł tylko 27% (Kołodziejczyk, 2011). Wyniki prowadzonych do tej pory analiz danych z ewaluacji mogą

² Analiza powstała w ramach badań pilotażowych realizowanych w Programie Wzmocnienia Efektywności Systemu Nadzoru Pedagogicznego i Oceny Jakości Pracy Szkoły Etap II.

świadczą o dość wąsko zdefiniowanym obszarze wpływu rodziców, sprowadzającym się w rzeczywistości do określonego prawem „opiniowania” i funkcji „pomocniczych” przy organizowaniu różnych przedsięwzięć w szkołach czy przez szkoły (Kołodziejczyk, Walczak, Kasprzak, 2012).

W kolejnej analizie raportów z ewaluacji, Iwona Starypan (2012) pokazuje, że w polskich szkołach na wszystkich etapach edukacyjnych większy nacisk położony jest na komunikację jednokierunkową z rodzicami, czyli głównie informowanie ich niż na wymianę informacji, dialog, służący partnerstwu rodziców i szkoły. Opinie rodziców mają wpływ na różne obszary życia szkoły, co wynika z realizacji obowiązującego prawa oświatowego, lecz współdecydować mogą oni w bardzo wąskim zakresie. Im wyższy etap edukacji, tym w mniejszym stopniu dba się o tworzenie rodzicom możliwości wypowiadania się na temat szkoły (Starypan, 2012).

Zestawienie wyników pokazujących wysoki poziom zadowolenia rodziców z relacji z nauczycielami z danymi pochodzącymi również od rodziców uczniów, dotyczącymi poczucia, że ich udział w podejmowaniu decyzji w szkole jest stosunkowo mały, a w szczególności ograniczony do spraw organizacyjnych, pokazuje, że obszar relacji nauczycieli i rodziców uczniów stanowi wciąż wyzwanie dla polskich szkół. Choć w wielu szkołach dzieje się naprawdę dobrze, to jednak wciąż rodzice nie do końca mogą poczuć się partnerami w kontaktach z pracownikami szkoły. Oczywiście powodem może być nie tylko brak gotowości do włączania rodziców w życie szkoły po stronie nauczycieli, ale również brak gotowości po stronie rodziców, by brać odpowiedzialność za różne ważne dla szkoły sprawy i aktywnie włączać się w życie szkoły. Większy udział rodziców w procesach i decyzjach edukacyjnych oraz ich zaangażowanie mogłyby być ważnym krokiem w kierunku budowania autorytetu rodziców, a także społecznego prestiżu nauczycieli, jak również podstawą rozwoju środowiska lokalnej społeczności i dowodem na istnienie dużego kapitału społecznego w społeczeństwie polskim (Mendel, 2007). Wydaje się więc, że korzyści z budowania partnerstwa rodziny i szkoły są nie do przecenienia.

Pytanie o to, co myślą o nauczycielach inni, jest pytaniem o ich wizerunek w oczach opinii publicznej. Wydaje się, że to, jak nauczyciele są postrzegani przez innych, a w szczególności uczniów i ich rodziców, ma znaczący wpływ na prestiż zawodu nauczyciela, a w konsekwencji na satysfakcję z pracy. Przede wszystkim jednak, wzajemne nastawienie nauczycieli, uczniów i rodziców ma zasadniczy wpływ na codzienne funkcjonowanie szkoły. Dobre relacje między nauczycielami a uczniami i ich rodzicami mogą być czynnikiem wspierającym jakość nauczania uczniów, budowania jednolitej strategii edukacyjnej w szkole i rodzinie, a także kształtowania postaw obywatelskich wewnątrz szkoły. Mimo że zawód nauczyciela w oczach opinii publicznej zajmuje wysokie miejsce w hierarchii prestiżu zawodów, to nauczyciele rzadko kiedy zgadzają się z tym ogólnym stwierdzeniem. Może to wynikać między innymi z faktu, że młodzież im starsza, tym bardziej krytyczna wobec szkoły i pracy nauczycieli. Uczniowie negatywnie oceniają kompetencje społeczne nauczycieli, dlatego myśląc o budowaniu wzajemnie satysfakcjonujących relacji, warto, by nauczyciele położyli większy nacisk na doskonalenie w tym zakresie. Rodzice w większości pozytywnie oceniają kontakty z nauczycielami, jednak wciąż nie czują się partnerami szkoły w podejmowaniu decyzji dotyczących edukacji własnych dzieci. A zatem w obszarze relacji szkoła – rodzice bardzo wiele jeszcze można uczynić, by szkoły w większym stopniu były miejscem przyjaznym dla rodziców, zarówno tych, którzy są gotowi aktywnie włączać się w życie szkoły, wspólnie działać na jej rzecz, podejmować decyzje dotyczące spraw ważnych, jak i tych, którzy pragną ograniczyć się raczej do kontaktów z wychowawcą dotyczących sytuacji ich dziecka.